

ORGANIZÁCIA PROTIVZDUŠNEJ OBRANY TERITÓRIA

V posledných rokoch velenie ČSLA prikladá veľký význam teritoriálnej problematike. Svedčí o tom rad vykonaných komplexných teritoriálnych zamestnaní, organizovaných a riadených najvyššími veliteľskými stupňami ČSLA, za účasti orgánov štátnej správy a civilnej obrany.

V tomto článku chcem zovšeobecniť niektoré praktické poznatky a skúsenosti z týchto zamestnaní a hlavne poukázať na úlohy, ktoré vyplývajú pre protivzdušnú obranu teritória vojenského okruhu. Pri rozbere problematiky nemôžem sa vyhnúť ani niektorým úvahám s možnosťou rozvinúť k tomuto materiálu vecnú diskusiu, za účelom ujednotenia názvov k niektorým nedoriešeným otázkam.

Úlohu protivzdušnej obrany teritória budú ovplyvňovať niektoré špecifické podmienky, ktoré ČSSR má v rámci spoločenstva štátov Varšavskej zmluvy. Vyplývajú predovšetkým z týchto **skutočností**:

- systém PVO ČSSR je proti vzdušným silám NATO v Európe v prvom slede;

- priamy styk vytvára v ČSSR podmienky prirfrontového pásma a tým je systém PVO ČSSR v prvom strategickom slede, ktorý ponesie počiatočnú ťažkosť boja;

- blízkosť rozmiestnenia vzdušných síl NATO od štátnej hranice ČSSR umožňuje použiť všetky prostriedky vzdušného napadnutia vo veľmi krátkych časových lehotách;

- v prípade napadnutia systém PVO ČSSR musí bojovať s prostriedkami vzdušného nepriateľa, ktoré budú pôsobiť nie len proti územiu ČSSR, ale i proti tým, ktoré budú prelietavať cez naše územie na plnenie úloh v hĺbke koalície.

V dôsledku týchto skutočností protivzdušná obrana ČSSR v rámci Jednotného systému PVO štátov Varšavskej zmluvy má veľký význam. Z tejto úlohy vyplývajú povinnosti i pre protivzdušnú obranu teritória okruhu, konkrétne pre oddelenie vojska PVO, ktoré bude musieť koordinovať všetky opatrenia súvisiace s PVO s cieľom zabezpečiť nerušenú činnosť vojsk a štábov pri plnení úloh za zvláštnych opatrení.

V závislosti od plnenia všeobecných úloh, ktoré bude teritoriálny štáb plniť, vystupujú do popredia pre protivzdušnú obranu tieto hlavné úlohy:

- nepretržitý príjem a vyhodnocovanie správ o vzdušnej situácii a upovedomovanie štábov a vojsk o vzdušnom nebezpečenstve;

- aktívnymi a pasívnymi opatreniami PVO zabráňovať vzdušnému nepriateľovi narušovať plnenie úloh za zvláštnych opatrení vojskám, tylovým útvarom a zariadeniam na teritóriu;

— znemožňovať prelet a vysádzovanie vzdušných výsadkov a diverzných skupín do priestoru teritória okruhu;

— organizovať bezprostrednú objektívnu PVO veliteľského stanoviska teritoriálneho štábu okruhu, najdôležitejších vojenských objektov na území teritória okruhu v súčinnosti s PVOŠ;

— koordinovať v súčinnosti so systémom PVOŠ protivzdušnú obranu presunujúcich sa spojeneckých vojsk s dôrazom na obdobie prechodov cez horské masívy, sútesky, vodné prekážky;

— organizovať PVO dočasných prekládkových priestorov, vodných nádrží, objektov cez vodné kaskády a pod.

Na základe týchto úloh môžeme charakterizovať pôsobnosť oddelenia vojska PVO teritória okruhu, jeho koordináciu a organizátorskú činnosť a vymedziť aj niektoré súčinnosťné otázky so štábom PVOŠ.

Oddelenie vojska PVO musí predovšetkým:

— trvale prijímať a vyhodnocovať vzdušnú situáciu a upovedomovať jednotlivé prvky veliteľských stanovísk o vzdušnom nebezpečenstve;

— uskutočňovať nepretržitú súčinnosť s predurčeným štábom PVOŠ;

— organizovať a riadiť činnosť u jednotiek a útvarov vojska PVO v období plnenia úloh pri začatí zvláštnych opatrení;

— organizovať PVO zväzkov, tylových útvarov a zariadení pri plnení úloh v priestoroch sústredenia, za presunu a za bojovej činnosti;

— uskutočňovať súčinnosťné opatrenia PVO so zväzmi nachádzajúcimi sa na teritórii;

— organizovať a zabezpečovať výcvik odbornosti vojska PVO a riadiť činnosť priamo podriadených súčastí.

Z uvedených len hlavných opatrení, pretože pôsobnosť oddelenia vojska PVO bude ďaleko širšia, poukážem podrobnejšie na otázku súčinnosti, ktorá musí byť nepretržitá a konkrétna, lebo úspech protivzdušnej obrany bude závisieť predovšetkým od zladeného úsilia všetkých síl a prostriedkov PVO. Úspech dosiahneme iba dokonalou súčinnosťou, ktorá sa organizuje už v mieri na základe spracovaného „Plánu súčinnosti medzi štábom PVO teritória a predurčeným súčinnosťným štábom PVOŠ“ a za zvláštnych opatrení sa upresňuje na základe vývoja vzdušnej situácie.

Cieľom súčinnosti musí byť koordinácia použitia síl a prostriedkov PVO súčinnosťného štábu PVOŠ a vojska PVO teritória okruhu pri obrane vojsk a dôležitých objektov na teritórii. Na základe

týchto cieľov vyplývajú aj hlavné úlohy súčinnosti, ktoré musia riešiť predovšetkým nasledujúce otázky:

— organizovať rýchle a spoľahlivé odovzdávanie správ a informácií o nepriateľskej a vlastnej vzdušnej i pozemnej situácii;

— zladit časovo a priestorovo bojovú činnosť síl a prostriedkov PVO na ničenie nepriateľských prostriedkov vzdušného napadnutia pri prechode do vojny;

— zaistiť bezpečnosť preletu vlastného letectva pred paľbou prostriedkov vojska PVO teritória okruhu;

— organizovať a poskytovať vzájomnú pomoc pri odstraňovaní následkov vzdušného napadnutia medzi prostriedkami súčinnosťného štábu PVOŠ a prostriedkami PVO teritória okruhu;

— zladit úsilie v boji s narušiteľmi priestoru teritória a spôsob predkladania požiadaviek na obranu stíhacím letectvom.

Súčinnosť musí byť organizovaná po obdobiach a variantoch a podľa predpokladaného vývoja situácie. V období počiatku plnenia úloh za zvláštnych opatrení pôjde predovšetkým o to, aby oddelenie PVO teritória okruhu koordináčnou a organizátorskou činnosťou včas informovalo súčinnosťný štáb PVOŠ o narastaní bojaskopnosti vojsk PVO teritória, aby tieto boli v plnom rozsahu použité už pri odrážaní prvých hromadných vzdušných úderov nepriateľa.

V období presunov vojsk k frontu pôjde predovšetkým o zladenie činnosti vojska PVO a PVOŠ v spoločných priestoroch bojovej činnosti tak, aby nenarušil systém protivzdušnej obrany štátu, a zároveň bola poskytnutá spoľahlivá obrana vojskám v priestoroch sústredenia a za presunu do operačnej zostavy frontu, prípadne pri prikrýť štátnej hranice.

Toto obdobie činnosti bude pre príslušníkov oddelenia vojska PVO teritória veľmi náročné z hľadiska možnosti udržiavania nepretržitej súčinnosti. V dôsledku použitia zbraní hromadného ničenia, môže byť spojenie na dlhší čas prerušené, čo si vyžiada predovšetkým osobný styk. V takejto situácii bude potrebné mať jedného príslušníka oddelenia PVO priamo na VS súčinnosťného štábu PVOŠ, ktorý na základe situácie bude poverený riešiť súčinnosťné úlohy priamo.

Pre PVO teritória bude zložitá situácia po odchode vojsk do operačnej zostavy. V tomto období hlavná úloha PVO bude spočívať na prostriedkoch PVOŠ. Aby zásah týchto prostriedkov v prospech teritória okruhu bol včasný a s požadovaným efektom, bude záležať jednak na cel-

kovej vzdušnej situácii, ale i na tom, aby požiadavky na súčinnosť štáb PVOŠ boli oddelením vojska PVO v časovom predstihu predkladané. Vyžaduje to poznať na oddelení vojska PVO vzdušnú situáciu. Bude to zvlášť dôležité v období presunov vojsk územím teritória, kedy bude potrebné vyžadovať v prospech nich zásah stíhacím letectvom do priestorov, odkiaľ hrozí najväčšie nebezpečenstvo napadnutia vojsk nepriateľským letectvom. Budú to predovšetkým prechody cez horské masívy a sútesky, vodné prekážky, komunikačné centrá a pod.

Úlohy PVO v období zvláštnych opatrení a opatrenia PVO na teritóriu okruhu

V tomto období bude PVO teritória okruhu riešená v rámci PVOŠ. Pri tom fašisko úsilie síl a prostriedkov PVOŠ bude položené na obranu najdôležitejších politických, hospodárskych a vojenských centier. Väčšina zásahov, predovšetkým stíhacím letectvom a protiletadlovými raketovými útvarmi, musí byť nasmerovaná na obranu prvého sledu strategického uskupenia zahrňujúceho prevážne západnú časť územia teritória ČSSR. Z toho pohľadu prostriedky PVOŠ sa nemôžu rozptyľovať na obranu množstva objektov i keď z hľadiska vojenského sú veľmi významné, pretože nebude nikdy nadbytok síl a prostriedkov PVO.

Aby bol zabezpečený priebeh zvláštnych opatrení a ďalšie úlohy, ktoré teritórium okruhu bude plniť, musia byť nepretržite zabezpečené hlavne tieto opatrenia:

- okamžité rozvinutie vlastného systému prieskumu vzdušného nepriateľa a upovedomovanie;

- zabezpečiť s potrebným predstihom aktivovanie prostriedkov PVO vojsk teritória okruhu do plnej bojovej pohotovosti na obranu vojsk tylových objektov a zariadení. S touto úlohou treba počítať už pri spracúvaní dokumentácie. V opačnom prípade nemôžeme počítať s tým, že sa prostriedky PVO vojsk zúčastnia odrážania prvého hromadného vzdušného úderu v systéme PVOŠ, hlavne malokalibrové protiletadlové delostrelectvo v boji s nízkoletiacimi cieľmi;

- zabezpečiť objektívnu obranu najdôležitejších prvkov teritória okruhu aktívnymi prostriedkami PVO vojsk;

- realizovať a trvale udržiavať nepretržitosť velenia s aktívnymi prostriedkami PVO vojsk;

Sú to iba tie najzákladnejšie oblasti súčinnosti medzi oddelením vojska PVO teritória okruhu a súčinnosť štábom PVOŠ, aby sme poukázali na ich zložitost a uvedomili si náročnosť plnenia tejto úlohy, na ktorú sa treba dokonale pripraviť.

Vychádzajúc z doteraz uvedených zásad a hlavných úloh PVO za zvláštnych opatrení, vstáva otázka konkrétnejšie rozobrať jednotlivé obdobia činnosti a aké úlohy z nich vyplývajú pre protivzdušnú obranu.

- mať premyslený a realizovaný účinný systém nepretržitej súčinnosti so súčinnosť štábom PVOŠ a jeho prostriedkami dislokovanými na teritóriu okruhu. Treba však predpokladať, že systém PVOŠ môže byť prvými hromadnými údermi vzdušného nepriateľa čiastočne narušený. Aj stíhacie letectvo bude mať obmedzené možnosti svojho pôsobenia, hlavne v boji s nízkoletiacimi cieľmi (ťažkosť stíhacieho letectva pri navádzaní na nízkoletiace cieľe). Tieto nevýhody sa bude snažiť vzdušný nepriateľ využiť s tým, že úder bude v prevážnej miere vykonávať v prízemných a malých výškach.

- Z uvedených skutočností môžeme urobiť záver — koordinovať a organizovať prácu oddelenia vojska PVO teritoriálneho okruhu tak, aby útvary a jednotky vojska PVO teritória urýchlili dosahovali bojovú pohotovosť, zladili ich v bojaschopné celky a pripravili ich v čo najkratšom čase na plnenie palebných úloh.

Postupne ako budú jednotky a útvary PVO dosahovať pohotovosť, vystupuje ďalšia náročná úloha oddelenia vojska PVO — udržiavať aktívnu a nepretržitú súčinnosť so súčinnosť štábom PVOŠ v týchto základných oblastiach:

- vzájomná informovanosť o vzdušnej situácii (zo štábu okruhu hlavne o nízkoletiacich cieľoch zistených vidovými pozorovateľmi);

- informovanosť a rozmiestnenie jednotiek a útvarov vojska PVO teritória okruhu a koordinovanie činnosti s prostriedkami PVOŠ;

- opatrenia pre bezpečnosť vlastného letectva, hlavne v priestoroch účinnej pôsobnosti prostriedkov PVO vojsk teritoriálneho okruhu;

- predkladanie požiadaviek velením okruhu na súčinnosť štáb PVOŠ na pri-

krytie vojsk a objektov na teritóriu okruhu stíhacím letectvom podľa vývoja vzdušnej situácie.

V tomto období pôsobnosť oddelenia vojsk PVO teritória okruhu musí byť zameraná na plnenie rozhodujúcich úloh. Pre túto činnosť mať už v mieri spracovanú potrebnú metodiku práce až na jednotlivca tak, aby koordinačná a organizátorská práca oddelenia bola plne zladená s úlohami celého štábu teritória okruhu.

Osobitnú pozornosť z hľadiska PVO si zasluhuje otázka presunov vojsk na teritóriu okruhu všetkého druhu a dočasné prekládkové priestory. Už v priebehu zvláštnych opatrení bude dochádzať na teritóriu okruhu k rôznym presunom. Týmto vojskám bude treba už pri vstupe na územie teritória okruhu doručiť nielen potrebné údaje o situácii PVO, ale predovšetkým koordinovať a zladovať spôsoby organizácie protivzdušnej obrany. Pre túto úlohu bude treba začleniť do súčinnosti

nej skupiny štábu okruhu, ktorá bude odsielaná k spojeneckému štábu aj jedného príslušníka vojska PVO teritória okruhu, dokonale pripraveného a vybaveného potrebnými pomôckami a údajmi.

V dôsledku možného narušenia železničnej dopravy vzdušnými údermi môže si situácia vynútiť pri presunoch vojsk vytvárať dočasné prekládkové priestory. Tieto priestory, kde sa spravidla nahromadí značné množstvo živej sily bojovej techniky a materiálu, bude treba brániť ako objektovú protivzdušnú obranu. Počítat s tým že táto úloha bude plnená iba stíhacím letectvom PVOŠ nemuselo by byť postačujúce a javí sa iba čiastkovým riešením, ktoré navyiac nemusí byť vôbec realizované preto, že stíhacie letectvo bude plniť predovšetkým úlohy vopred naplánované a to v tých priestoroch, za ktoré ponesie bezprostrednú zodpovednosť. Skutok situáciou musí oddelenie vojska PVO teritória okruhu počítat a už v mieri mať splňované a materiálne zabezpečené plnenie tejto úlohy.

Úlohy protivzdušnej obrany po splnení zvláštnych opatrení

V období, keď teritoriálny štáb splnil plánované úlohy za zvláštnych opatrení smerom k vojskám, môže mu byť uložené stavať ďalšie organické celky, ale i jednotlivé odbornosti druhov vojsk. Bude to náročná a zodpovedná úloha aj pre príslušníkov oddelenia vojska PVO — vycvičiť rôzne druhy vojenských odborností, materiálne ich plne zabezpečiť, bojovo ich stmelit a odovzdať bojaschopné do operatívnej zostavy.

Plnenie tejto úlohy bude klásť náročné požiadavky aj na príslušníkov vojska PVO teritoriálneho štábu okruhu. Vycvičiť a bojovo stmeliť niekoľko druhov odborností PVO vyžiada sústavnú pomoc príslušníkov oddelenia vojska PVO priamo pri výcviku, pretože veliteľský zbor u jednotiek v tom čase nebude dosahovať požadovanú odbornú úroveň, hlavne u novších druhov bojovej techniky. Na základe tejto skutočnosti treba predpokladať, že hlavná úloha pri výcviku bude spočívať na príslušníkoch vojska PVO teritoriálneho štábu okruhu. To budú úlohy navyiac, ktoré budú musieť plniť priamo u jednotiek.

Z tohto vyplývajú ďalšie rozšírené úlohy pre príslušníkov oddelenia vojska PVO, ktoré bude treba plniť a v celom komplexe zabezpečovať aj úlohy v rámci teritória, ktoré budú trvať, sú to:

— pokračovať v organizácii prieskumu vzdušného nepriateľa, vyhodnocovanie správ a upovedomovanie o vzdušnom nebezpečenstve — nepretržite;

— nepretržitá súčinnosť so súčinnosťným štábom PVOŠ a s civilnou obranou;

— súčinnosť so spojeneckými vojskami na teritóriu (informácie o organizácii PVO, dodávanie dopravných údajov, súčinnosťné signály a pod.);

— organizovať PVO teritória na základe novo vzniknutej situácie s dôrazom na obranu dôležitých objektov;

— plánovať a riadiť odbornú prípravu novostavaných súčastí odborností vojska PVO;

— riadiť činnosť na protiletadlových strelniciach a výcvikových zariadeniach.

Z uvedeného, avšak nie úplného rozboru vyplýva, že aj v tomto období, v porovnaní s niektorými inými zložkami teritoriálneho štábu okruhu, oddeleniu vojska PVO úlohy nebudú ubúdať ale naopak. Úlohy spojené s organizovaním protivzdušnej obrany budú naďalej trvať a k tomu budú pribúdať súbežne s tým úlohy ďalšie. Táto situácia bude vyžadovať predovšetkým, aby každý príslušník oddelenia vojska PVO bol na plnenie predurčenej funkcie dokonale pripravený, do-

kázal samostatne pracovať a rozhodovať sa tak, aby úlohy boli včas plnené. Početné obsadenie oddelenia musí zodpovedať potrebám a úlohám. Pritom hlavné úsilie bude musieť naďalej zameriavať na koordináciu a organizáciu protivzdušnej obrany, s prihliadnutím na situáciu, ktorá vznikne po odchode útvarov a jednotiek vojska PVO okruhu do operačnej zostavy.

Naďalej hlavné úsilie PVO bude musieť byť sústredené predovšetkým k týmto objektom:

— veliteľské stanovište teritoriálneho štabu okruhu, straníckych a štátnych orgánov;

— dočasné prekládkové priestory;

— prechody cez vodné prekážky;

— významné politické a hospodárske centrá;

— dôležité komunikačné uzly a ďalšie významné objekty na teritóriu okruhu.

Tomu účelu musia odpovedať a byť pripravené aj aktívne a pasívne opatrenia, organizované a koordinované oddelením vojska PVO teritoriálneho okruhu.

Velenie a upovedomovanie

Velenie vojskami PVO bude neobyčajne zložitá a mnohostranná. Pri rozpracovaní zásad úspešného a včasného velenia vojskám za zvláštnych opatrení musíme mať vopred stanovené zásady podľa charakteru budúcej predpokladanej bojovej činnosti.

Velenie silám a prostriedkom vojska PVO dislokovaným na území teritória okruhu musí byť centralizované tak, aby bolo v súlade so zodpovednosťou za obranu štátneho územia.

Optimálne pre zjednodušenie podmienok súčinnosti medzi vojskami PVO teritória okruhu a prostriedkami PVOŠ je účelné v záujme centralizovaného velenia a efektívneho využitia síl a prostriedkov PVO a zaistenia bezpečnosti osádok vlastných lietadiel, vytvárať spoločné VS súčinnosťných strán.

V súlade s tým platí zásada, že veliteľ alebo náčelník, ktorý zodpovedá za PVO v danom priestore má právo vydať rozkaz k začatiu alebo zákazu bojovej činnosti aj tým prostriedkom PVO, ktoré nie sú mu podriadené. Takáto situácia sa môže vyskytnúť hlavne pri presune vojsk PVO do operačnej zostavy a v priestoroch denných odpočinkov, ktoré môžu byť volené v priestoroch bránených prostriedkami PVOŠ. Na druhej strane musíme dodržiavať zásadu, že tento veliteľ nemá v nijakom prípade právo vydať im rozkaz na zmenu dislokácie a bojového uskupenia.

Vzhľadom na to, že všetky tieto prostriedky PVO budú v počiatočnom období vojny často rozmiestnené v jednom priestore, nadobúda riešenie otázok velenia a súčinnosti medzi vojskom PVO pozemného vojska a prostriedkami PVOŠ na význame. Treba vychádzať zo zásady, že v súčasných podmienkach vedenia ozbrojeného zápasu nemôže ani jeden druh vojska splniť úlohy sám. Táto zásada platí tým viac pre prostriedky PVO, ktorých nebude nikdy prebytok, vzhľadom na potreby. I keď vzájomné vzťahy medzi prostriedkami PVO a PVOŠ pri plnení úloh sú určované príslušnými poriadkami, predpismi, rozkazmi a nariadeniami, treba ich sústavne konkretizovať a upresňovať na dané podmienky spoločného plnenia úloh zásadami súčinnosti.

Na základe týchto skutočností zodpovedná úloha vystupuje pre príslušníkov oddelenia vojska PVO teritória okruhu tak v samotnej teoretickej príprave, ako i v rozpracovaní týchto otázok v metodike práce oddelenia. Rozpracované otázky v metodike práce na praktických zamestnaniach precvičovať a upresňovať tak, aby sa najviac približovali novej skutočnosti. V počiatočnom období vojny môže dochádzať už iba k čiastkovým opatreniam, menej podstatným, ktoré by nemali narušovať súčinnosťné úlohy v boji so vzdušným nepriateľom.

Spracovaná téma nerieši celú problematiku PVO teritoriálneho velenia. Je zamerané iba na niektoré základné otázky, ktoré v súčasnosti zvlášť vystupujú do popredia. Treba si pri tom uvedomiť aj takú skutočnosť, že nie je možné ani predvídať celkový vývoj situácie za zvláštnych opatrení. Dá sa však predpokladať, že plnenie úloh PVO bude ešte náročnejšie a zložitejšie a že bude vyžadovať značné úsilie, všestrannú pripravenosť a zladenosť pracovného kolektívu, ktorý by sa mal už v mieri pravidelne stmelovať a pripravovať na plnenie zložitých a náročných úloh.